

การส่งเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืน : การปฏิบัติการฉุกเฉิน การแพทย์ทางน้ำและทะเล

Good Health and Well-being (SDG3): Maritime Emergency Medical Service

นาวาเอกหญิง นवलักษณ์ บุชบง และนาวาตรีหญิง กรุณา วงษ์เทียนหลาย
วิทยาลัยพยาบาลกองทัพเรือ ศูนย์วิทยาการ กรมแพทย์ทหารเรือ

บทคัดย่อ

Global Health หรือ สุขภาพโลก เป็นคำจำกัดความในการแก้ไขปัญหาที่เผชิญอยู่จากปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ การเกิดโรคอุบัติใหม่ ถือเป็นปัญหาสุขภาพที่มีความซับซ้อนและเกิดผลกระทบระดับโลก ประเทศไทยและประเทศสมาชิกสหประชาชาติ มีเป้าหมายสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังภายในปี ค.ศ.2030 มีเป้าหมายหลัก (SDG 3) ในการสร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี และมีเป้าหมายย่อยในการเสริมขีดความสามารถของทุกประเทศ สำหรับประเทศกำลังพัฒนาในด้านการแจ้งเตือนล่วงหน้า การลดความเสี่ยง และการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านสุขภาพทั้งในระดับประเทศและระดับโลกตามตัวชี้วัดในการเตรียมความพร้อมสำหรับภาวะฉุกเฉินที่เกิดขึ้น กองทัพเรือเป็นหน่วยงานหนึ่งของศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ถูกจัดตั้งขึ้นให้เป็นหน่วยงานรูปแบบเฉพาะเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล ช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยฉุกเฉินในทะเล ให้การช่วยเหลือทางการแพทย์เบื้องต้น ส่งต่อทางการแพทย์อย่างทันท่วงที จนเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล กรมแพทย์ทหารเรือ ซึ่งมีวิสัยทัศน์หลักในการพัฒนาภาวะสุขภาพที่ดีของกำลังพลกองทัพเรือในทุกระดับ โดยเฉพาะระบบการแพทย์ฉุกเฉินทางทะเล เป็นการบริการทางการแพทย์สนับสนุนการปฏิบัติการทางทะเลของกองทัพเรือ มีการทำงานที่ชัดเจนตามระบบการแพทย์ฉุกเฉินทางทะเลตามมาตรฐานสากล ตั้งแต่ระยะพบเหตุเจ็บป่วยฉุกเฉิน การแจ้งขอความช่วยเหลือ การออกปฏิบัติการของชุดปฏิบัติการแพทย์ฉุกเฉิน การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ การลำเลียงขนย้ายและการดูแลระหว่างนำส่ง และสุดท้ายการนำส่งสถานพยาบาลที่มีการเตรียมพร้อม จากทีมการประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความปลอดภัยลดภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นจากการเจ็บป่วยของกำลังพล ครอบครัวกองทัพเรือ และประชาชนอย่างดีที่สุด

คำสำคัญ: สุขภาวะ ความยั่งยืน การแพทย์ฉุกเฉินทางน้ำและทะเล กรมแพทย์ทหารเรือ กองทัพเรือ

บทนำ

แนวคิดสุขภาพโลก (Global Health) เกิดขึ้นในยุคแห่งความเจริญของระบบดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศ ในศตวรรษที่ 19 ส่งผลให้ปัญหาสุขภาพระหว่างประเทศข้ามพรมแดนเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว การแก้ไขปัญหาเกิดความซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาสุขภาพจึงมีมิติความแตกต่างที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่เกิดขึ้นจำกัดเฉพาะประเทศนั้น ๆ ปัจจุบันสุขภาพของประชาชนในบริบทของโลกข้ามเขตแดนของมุมมองและปัญหาของประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยการเข้ามามีบทบาทของกลไกนอกภาครัฐอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น ภายใต้องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2491 และกองทุนสงเคราะห์เด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children's Fund หรือ UNICEF) ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2489 เช่นเดียวกับประเทศพัฒนาแล้วทั้งหลายที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสุขภาพโลกเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลให้ประเด็นสุขภาพโลกมีมิติความหมายที่หลากหลาย

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี บนพื้นฐานแนวคิดของสุขภาพโลก (Global health) มุ่งการดำเนินงานตามเป้าหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ 3 (Sustainable Development Goal 3: SDG 3) การสร้างเสริมคนไทยให้มีสุขภาพที่ดี โดยมีเป้าหมายย่อยในการเสริมขีดความสามารถของทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนาในด้านการแจ้งเตือนล่วงหน้า การลดความเสี่ยง และการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านสุขภาพทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ตามตัวชี้วัดในการเตรียมความพร้อมสำหรับภาวะฉุกเฉินที่เกิดขึ้น (ตัวชี้วัด 3.d.1) ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินอย่างมาก มีการกำหนดเรื่องการดูแลผู้ป่วยฉุกเฉินไว้ในแผนการดำเนินงานด้านสาธารณสุขต่าง ๆ เช่น ยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุขตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีด้านสาธารณสุข ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการบริการเป็นเลิศได้กำหนดแผนการพัฒนาระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินครบวงจรและระบบการส่งต่อ นอกจากนี้สำนักงานการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติได้จัดทำแผนหลักการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ โดยมียุทธศาสตร์หลัก 5 ยุทธศาสตร์ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพระบบการแพทย์ฉุกเฉิน พัฒนาระบบบริหารจัดการบุคลากร พัฒนากลไกอภิบาลระบบ พัฒนาศักยภาพและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ และการสื่อสารสาธารณะในระบบการแพทย์ฉุกเฉินสู่ประชาชน

ปัจจุบันด้านการแพทย์ฉุกเฉินทางทะเล หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความสำคัญมากขึ้นกับงานด้านนี้ โดยองค์กรต่าง ๆ ได้ร่วมกันจัดทำร่างยุทธศาสตร์การสาธารณสุขทางทะเลแห่งชาติขึ้น มีการพัฒนาและบูรณาการเครือข่ายการดูแลช่วยเหลือประชาชน นักท่องเที่ยว ในภาวะวิกฤตฉุกเฉินด้านการสาธารณสุขทางทะเลอย่างมีประสิทธิภาพ จากกระบวนการทั้งหมดนี้ ตั้งแต่การพัฒนางานด้านการแพทย์ฉุกเฉินในอดีตจนถึงปัจจุบัน การให้ความสำคัญของงานด้านนี้โดยมีการกำหนดอยู่ในยุทธศาสตร์ แผนงานและโครงการของหน่วยงานระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงผู้ปฏิบัติ จะทำให้งานด้านการบริการการแพทย์ฉุกเฉินทางทะเลมีแนวโน้มว่าจะพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และเป็นการบูรณาการอย่างครบวงจร

สุขภาพโลกกับความพัฒนาที่ยั่งยืน

“สุขภาพ” เริ่มมีการนิยามมาตั้งแต่ พ.ศ. 2489 ในธรรมนูญสุขภาพขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่ทำงานเกี่ยวกับระบบสุขภาพโลก (Global system) นิยามว่า “สภาวะความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางกาย จิต และสังคม และไม่ได้จำกัดอยู่แค่เรื่องของการปราศจากโรคและความพิการ” (Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of the disease and infirmity) ซึ่งถือว่ามีความครอบคลุมมิติสำคัญของชีวิตมนุษย์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ และสังคม “Good health and Well-being” ถูกกำหนดให้เป็น 1 ใน 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) นอกเหนือจากดูแลตนเองให้พร้อม องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบสาธารณสุขมีความสำคัญในการบริหารจัดการเชิงรุก ไม่เพียงแต่การตั้งรับผู้ป่วยที่เดินทางสู่สถานพยาบาล และหน่วยงานรัฐบาลหรือเอกชนทางด้านสาธารณสุข ต้องมีการสร้างระบบและการพัฒนานโยบายที่เอื้อต่อสุขภาวะของประชาชน จำเป็นต้องมีการเตรียมพร้อมสำหรับระบบในการรองรับหรือตอบสนองผู้บาดเจ็บที่อยู่ในท้องถื่น หรือห่างไกลจากสถานพยาบาล ทั้งในภาวะปกติ หรือภาวะฉุกเฉินที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาสุขภาพของผู้คนที่ยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ประกอบด้วย 17 เป้าหมายหลัก แบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม (แผนภาพที่ 1) ดังนี้

1. กลุ่มด้านสังคม ความเป็นอยู่ของผู้คน (People) ประกอบด้วยเป้าหมายที่ (1) การลดความ

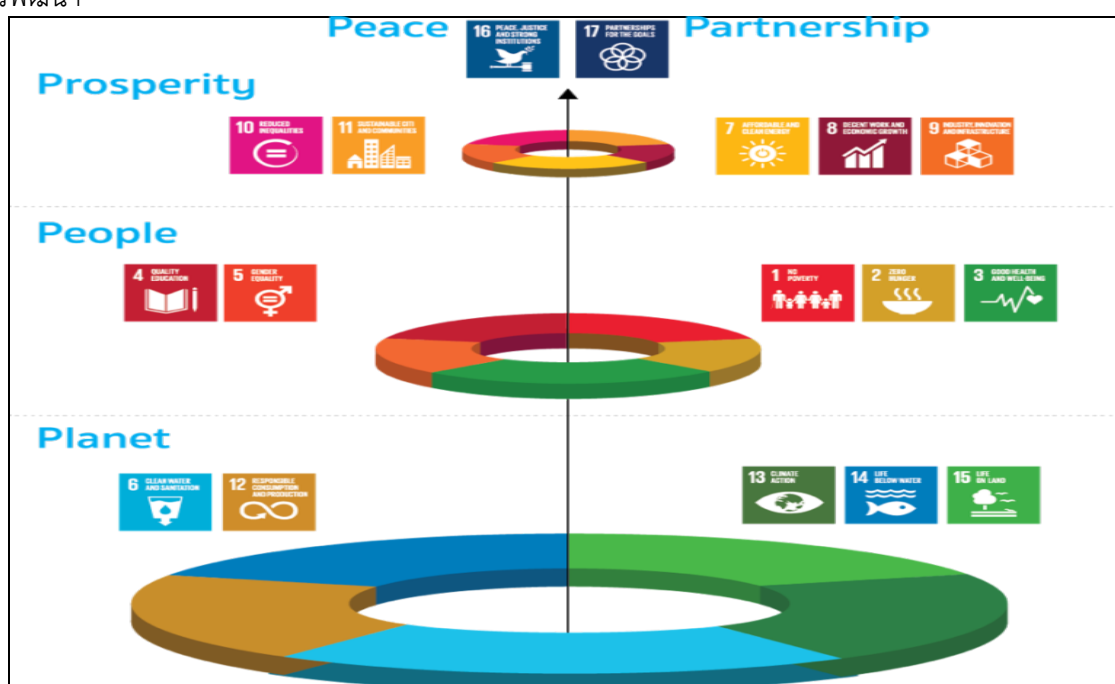
ยากจน (2) การขจัดความหิวโหย (3) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (4) การศึกษาที่มีคุณภาพ และ (5) ความเท่าเทียมกันทางเพศ

2. กลุ่มด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ประกอบด้วยเป้าหมายที่ (7) พลังงานที่สะอาดและจ่ายซื้อได้ (8) งานที่มีคุณค่าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (9) อุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน (10) ลดความเหลื่อมล้ำ และ (11) เมืองและชุมชนยั่งยืน

3. กลุ่มด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Planet) ประกอบด้วยเป้าหมายที่ (6) น้ำและสุขาภิบาล (12) การผลิตและบริโภคที่รับผิดชอบและยั่งยืน (13) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (14) ระบบนิเวศทางทะเลและมหาสมุทร และ (15) ระบบนิเวศบนบก

4. กลุ่มด้านสันติภาพ (Peace) ประกอบด้วยเป้าหมายที่ (16) สันติภาพและสถาบันที่เข้มแข็ง

5. กลุ่มหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา (Partnership) หรือ: ประกอบด้วยเป้าหมาย (17) หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา

แผนภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมาย 5P

หมายเหตุจาก <https://www.sdgmovement.com/2017/06/01/goals/>

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 เป้าหมายหลัก อยู่บนแนวคิดการพัฒนาใน 5 ส่วน ดังนี้

1. **Inclusive Development** การพัฒนาที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ทั้งคนยากจน คนเปราะบาง คนชายขอบ ต้องมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการพัฒนา

2. **Universal Development** การพัฒนาทุกประเทศ มิใช่ประเทศที่ยากจนเท่านั้น ทุกประเทศต้องได้รับการพัฒนาที่ยั่งยืน และร่วมกันบรรลุเป้าหมาย เพื่อการสร้างโลกที่ยั่งยืนให้คนรุ่นหลัง

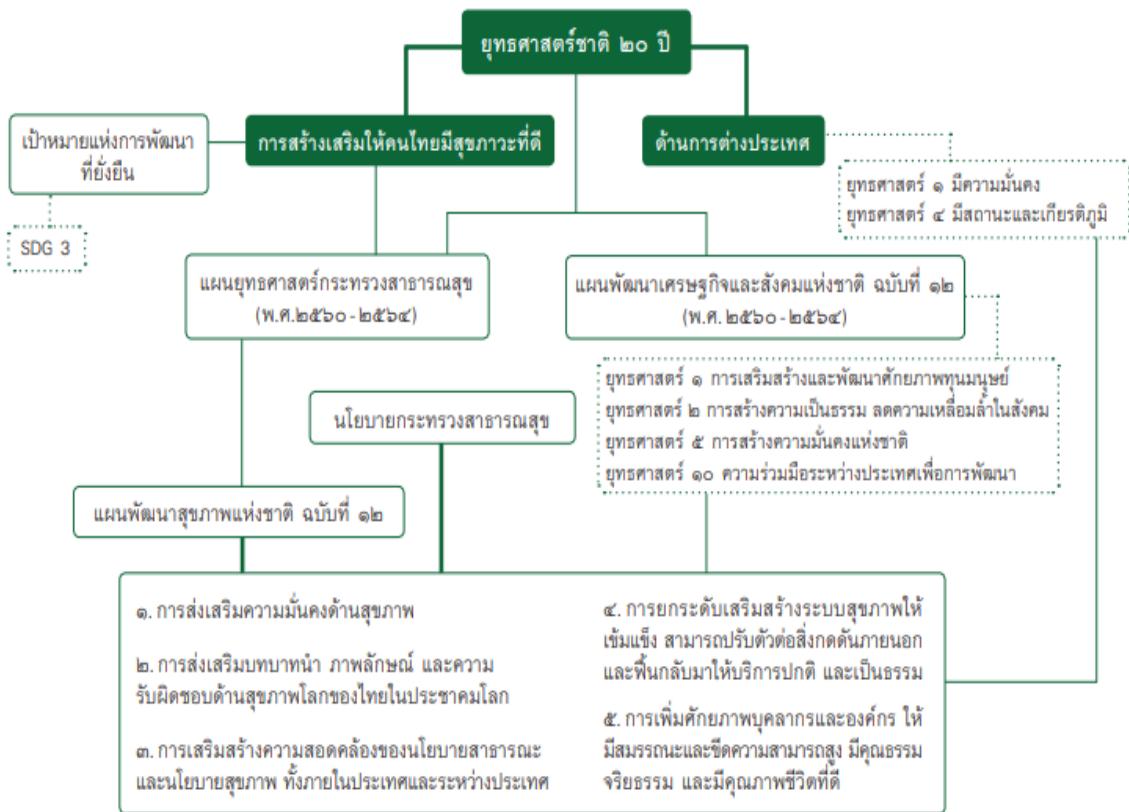
3. **Integrated Development** การพัฒนาที่บูรณาการ เพื่อบรรลุเป้าหมาย SDGs ที่เชื่อมโยงกัน อย่างแนบแน่นในเป้าประสงค์ และดำเนินไปพร้อม ๆ กันอย่างเป็นระบบ

4. **Locally-focused Development** การพัฒนาต้องเริ่มจากระดับท้องถิ่น หรือ Bottom up องค์กร บุคคลในท้องถิ่น ประโยชน์ต่อผู้คนในท้องถิ่น หรือพื้นที่นั้น ๆ

5. **Technology-driven Development** การพัฒนาที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร (ICT) และเทคโนโลยีจากการปฏิบัติด้านข้อมูล (Data Revolution) เพื่อให้ผลการพัฒนาถูกเผยแพร่และติดตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุขภาพโลกกับแผนปฏิบัติ

ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์และนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข และแผนพัฒนาของประเทศในทุกระดับ ได้จัดทำแผนปฏิบัติการที่อยู่บนพื้นฐานของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) กำหนดกรอบเวลาตั้งแต่ ค.ศ.2016-2030 เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านสุขภาพโลก (แผนภาพที่ 2) โดยแผนปฏิบัติการนี้ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงของประเทศในมิติสุขภาพ การส่งเสริมบทบาทของไทยในประชาคมโลก การเสริมสร้างความสอดคล้องระหว่างนโยบาย การเสริมสร้างระบบสุขภาพให้เกิดความเข้มแข็ง และการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีขีดความสามารถสูงสุด ซึ่งถือเป็นการวางฐานรากในการพัฒนาระบบสุขภาพประเทศไทย เพื่อให้คนไทยมีสุขภาพดี และสามารถขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ได้เป็นอย่างดี และเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ 3 การสร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในช่วงวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages) ซึ่งเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญในเรื่องของการเสริมขีดความสามารถเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา ในการแจ้งเตือนล่วงหน้า การลดความเสี่ยง และการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านสุขภาพที่จะเกิดขึ้นทั้งในระดับประเทศและระดับโลก (เป้าหมายย่อย 3.d)

แผนภาพที่ 2 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนปฏิบัติการด้านสุขภาพโลกและแผนที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุจาก https://ghd.moph.go.th/wp-content/uploads/2022/04/GHplanThai_ebook_Final.pdf

ศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล (ศรชล.) เป็นหน่วยงานรูปแบบเฉพาะถูกจัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ การรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล พุทธศักราช 2562 ได้บูรณาการหน่วยงานหลัก 7 หน่วยงาน โดยกองทัพเรือเป็น 1 ใน 7 หน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล กิจกรรมทางทะเลต่าง ๆ อาทิ การพาณิชย์นาวี การประมง การท่องเที่ยว การแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเล การวางสายเคเบิลหรือท่อใต้ทะเล การอนุรักษ์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเลบริเวณชายฝั่ง การสำรวจและวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล รวมถึงการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทางทะเล โดยกิจกรรมทางทะเลดังกล่าว อาจมีเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง อาทิ ผู้ปฏิบัติงานกลางทะเล ประสบอุบัติเหตุ นักท่องเที่ยวเกิดอาการเจ็บป่วยกำเริบ หรือการเกิดภัยธรรมชาติขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วนในทะเล ซึ่งศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล เป็นหน่วยงานหนึ่งที่เข้าไปช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยฉุกเฉินในทะเล เพื่อให้การช่วยเหลือทางการแพทย์ในเบื้องต้น รวมถึงการส่งต่อทางการแพทย์อย่างทันเวลาที่จนเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล

ความร่วมมือระหว่าง ศรชล. เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิบัติการแพทย์ฉุกเฉิน ร่วมกับ สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.) มีการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงระบบการแพทย์ฉุกเฉินทางทะเลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีคุณภาพที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งให้เกิดความร่วมมือในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางทะเล ผู้ปฏิบัติงาน ผู้โดยสารในยานพาหนะ ผู้ป่วยฉุกเฉินที่เจ็บป่วย หรือได้รับอุบัติเหตุทางทะเล หรือจำเป็นต้องใช้ระบบการลำเลียงหรือขนส่งทางทะเลให้ได้รับการบริการด้านการแพทย์ฉุกเฉินที่ดีมีคุณภาพ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการพัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉินทางทะเล ให้มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งกำหนดขั้นตอนสนับสนุนการปฏิบัติการแพทย์ การปฏิบัติการอำนวยการความร่วมมือตามอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบในการดำเนินการ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด และสอดคล้องกับหน้าที่ อำนาจ ความรับผิดชอบของศูนย์อำนวยการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล

การเตรียมความพร้อมด้านการแพทย์ กองทัพเรือ

ความพร้อมด้านการแพทย์ (Medical Readiness) เป็นความพร้อมสำคัญนอกเหนือจากความพร้อมรบจากการใช้ยุทธโศปกรณ์และกำลังรบ เป็นการเตรียมกำลังรบด้านสุขภาพและความสามารถของหน่วยแพทย์ในการบริการทางการแพทย์ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร (อทร.9301, 2555) ประกอบด้วย

1. ความพร้อมของกำลังรบด้านสุขภาพ เป็นกระบวนการเตรียมกำลังรบด้านสุขภาพ

1.1 การคัดเลือก คัดเลือกบุคคลเข้ามาเป็นกำลังรบจำเป็นต้องมีการคัดเลือกอย่างดี โดยมีความสมบูรณ์ของสัดส่วนของร่างกายที่เหมาะสม การได้ยิน การมองเห็น สภาพจิตใจ มีสมรรถภาพทางกาย สมบูรณ์พร้อมปฏิบัติการกิจ

1.2 การสร้างเสริมสมรรถภาพ ใช้หลักวิทยาศาสตร์การกีฬา ในการพัฒนา ฝึกฝน เสริมสร้างการพัฒนา กำลังพลให้มีความพร้อมด้านสุขภาพทั้งทางร่างกาย และจิตใจให้เหมาะสมกับการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความแตกต่างกัน คำนึงถึงขีดความสามารถของการใช้สมรรถนะเฉพาะในยามเกิดภัยคุกคาม

1.3 การเสริมสร้างสมรรถภาพเฉพาะ พัฒนาสมรรถภาพเฉพาะที่จำเป็นสำหรับร่างกายและจิตใจ เมื่อต้องปฏิบัติการในภาวะฉุกเฉิน ทั้งการปฏิบัติการทางบก การปฏิบัติการทางทะเล ใต้น้ำ การปฏิบัติการเรือ และการปฏิบัติการในอากาศ

2. ความพร้อมด้านการรักษาพยาบาล เป็นกระบวนการบริการทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อ

ลดอัตราการเสียชีวิตและการพิการให้ได้มากที่สุด โดยแบ่งชั้นการปฏิบัติ ดังนี้

2.1 การช่วยชีวิต ณ จุดเกิดเหตุ (Pre Hospital Phase) เป็นการปฐมพยาบาลการช่วยชีวิต การกู้ฟื้นคืนชีพที่ทำด้วยตนเองหรือเพื่อนที่อยู่ในเหตุการณ์ ความสามารถในการดูแลรักษาช่วยเหลืออย่างถูกต้อง ก่อนที่บุคลากรทางการแพทย์จะเข้าไปถึง หรือถูกนำส่งหน่วยแพทย์เพื่อเข้าสู่ระบบการรักษาพยาบาลต่อไป

2.2 การผ่าตัดช่วยชีวิตในพื้นที่ส่วนหน้า (Forward Resuscitative Surgery) เป็นการผ่าตัดช่วยชีวิตฉุกเฉิน ที่มีชุดผ่าตัดเคลื่อนที่ในพื้นที่ฉุกเฉิน ซึ่งมีขนาดเล็ก ใช้พื้นที่น้อย สามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก ใช้บุคลากรไม่มาก และสอดคล้องกับแผนทางทหาร เพื่อให้ผู้ได้รับบาดเจ็บอยู่รอดได้นานก่อนที่จะส่งกลับไปรับการผ่าตัดอย่างสมบูรณ์ในพื้นที่ส่วนหลังที่มีขีดความสามารถสูงกว่า

2.3 การรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลที่อยู่ในพื้นที่การสู้รบ (Theater Hospitalization) เป็นการจัดสถานที่เพื่อให้การดูแลรักษา เป็นที่พักรักษาที่จำเป็นในระยะเวลาอันสั้น ก่อนส่งผู้ป่วยบาดเจ็บกลับไปรักษาในสถานพยาบาลที่มีขีดความสามารถสูงกว่า

2.4 การดูแลระหว่างส่งกลับ (En Route care) เป็นการส่งกลับซึ่งสามารถกระทำโดยรถพยาบาล หรือพาหนะอื่น ๆ เน้นความสำคัญความปลอดภัยในการเคลื่อนย้าย เพื่อให้มั่นใจว่าผู้ป่วยจะได้รับเคลื่อนย้ายอย่างปลอดภัยจากจุดเกิดเหตุ จนถึงสถานพยาบาลที่มีขีดความสามารถเหมาะสม

2.5 การรักษาพยาบาลนอกพื้นที่การสู้รบ (Care Outside the Theater) เป็นการรักษาพยาบาลในพื้นที่ปลอดภัย และมีขีดความสามารถทางการแพทย์ที่เหมาะสมกับสภาพการเจ็บป่วย ทั้งในส่วนของกรฟื้นฟูร่างกาย เสริมสร้างสมรรถภาพ การปรับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เจ็บป่วย และพิการที่เกิดขึ้นจากการสู้รบ

การปฏิบัติการฉุกเฉิน การแพทย์ทางน้ำและทะเล (Maritime Emergency Medical Service)

สภาพพื้นที่ทางทะเลของไทย ประกอบด้วยทะเล 2 ฝั่ง ได้แก่ ฝั่งอ่าวไทย และทะเลอันดามัน โดยการแบ่งพื้นที่นับจากเส้นฐานปกติและเส้นฐานออกไป 12 ไมล์ทะเล ถือเป็นทะเลอาณาเขตที่ประเทศไทยมีอำนาจอธิปไตยอย่างสมบูรณ์ เมื่อเกิดเหตุการณ์ผู้ป่วยเจ็บป่วยฉุกเฉิน หรือผู้ประสบภัยทางทะเล โดยมีการปฏิบัติการฉุกเฉิน การแพทย์ทางน้ำและทะเล (ประสิทธิ์ วุฒิสุทธิเมธาวิ, 2566) ตาม(แผนภาพที่ 3) ดังนี้

ระยะที่ 1 การพบเหตุเจ็บป่วยฉุกเฉินหรือผู้ประสบภัย (Detection) การเจ็บป่วยฉุกเฉินเป็นเหตุที่เกิดขึ้นอย่างไม่สามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ถึงแม้ว่าจะสามารถป้องกันได้ก็ตาม การเจ็บป่วยฉุกเฉินสามารถเกิดได้กับทุกคน โดยผู้นั้นอาจเป็นผู้เจ็บป่วยเองหรือคนรอบข้าง ดังนั้นการจัดการความรู้ให้ประชาชนมีความรู้ และสามารถตัดสินใจในการแจ้งเหตุเมื่อพบเหตุจึงเป็นเรื่องที่จำเป็นมาก เพราะสามารถทำให้กระบวนการช่วยเหลือผู้ป่วยมาถึงได้เร็ว ซึ่งตรงกันข้ามหากล่าช้าหน้าที่ที่สำคัญต่อชีวิตของผู้เจ็บป่วยจะหมดไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งสายเกินแก้ไขได้

ระยะที่ 2 การแจ้งเหตุขอความช่วยเหลือ (Reporting) การแจ้งเหตุที่รวดเร็วโดยระบบการสื่อสารทางน้ำ และทะเลที่มีประสิทธิภาพและมีหมายเลขที่จำได้ง่ายเป็นเรื่องที่จำเป็นมากเช่นกัน เพราะว่าเป็นประตูเข้าไปสู่การช่วยเหลือที่เป็นระบบ และผู้แจ้งเหตุอาจจะต้องมีความรู้ความสามารถในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง รวมทั้งมีความสามารถในการให้การดูแลขั้นต้นตามความเหมาะสมอีกด้วย กองทัพเรือมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประสานงาน ดังนี้

ในการเคลื่อนย้าย หรือให้การปฐมพยาบาลผู้ป่วยบาดเจ็บเบื้องต้น

- 1) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยทัพเรือภาคที่ 1 (ทะเล เกาะ ชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยตอนบน)

- 2) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยทัพเรือภาคที่ 2 (ทะเล เกาะ ชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทยตอนล่าง)
- 3) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยทัพเรือภาคที่ 3 (ทะเล เกาะ ชายฝั่งทะเลอันดามัน)
- 4) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยฐานทัพเรือกรุงเทพ (พื้นที่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา)
- 5) ศูนย์บรรเทาสาธารณภัยฐานทัพเรือ

ในส่วนของการแพทย์เวชศาสตร์ทางทะเล เมื่อพบการเจ็บป่วยจากการดำน้ำ หรือภาวะฉุกเฉินจากการจมน้ำ

- 6) กองเวชศาสตร์ใต้น้ำและการบิน กรมแพทย์ทหารเรือ
- 7) กองเวชศาสตร์ใต้น้ำและการบิน รพ.อาภากรเกียรติวงศ์ ฐานทัพเรือสัตหีบ
- 8) ศูนย์อาภากร รพ.อาภากรเกียรติวงศ์ ฐานทัพเรือสัตหีบ

ในส่วนของ รพ.ที่เป็นสถานพยาบาล พร้อมรับผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บฉุกเฉินทางน้ำ และทะเล

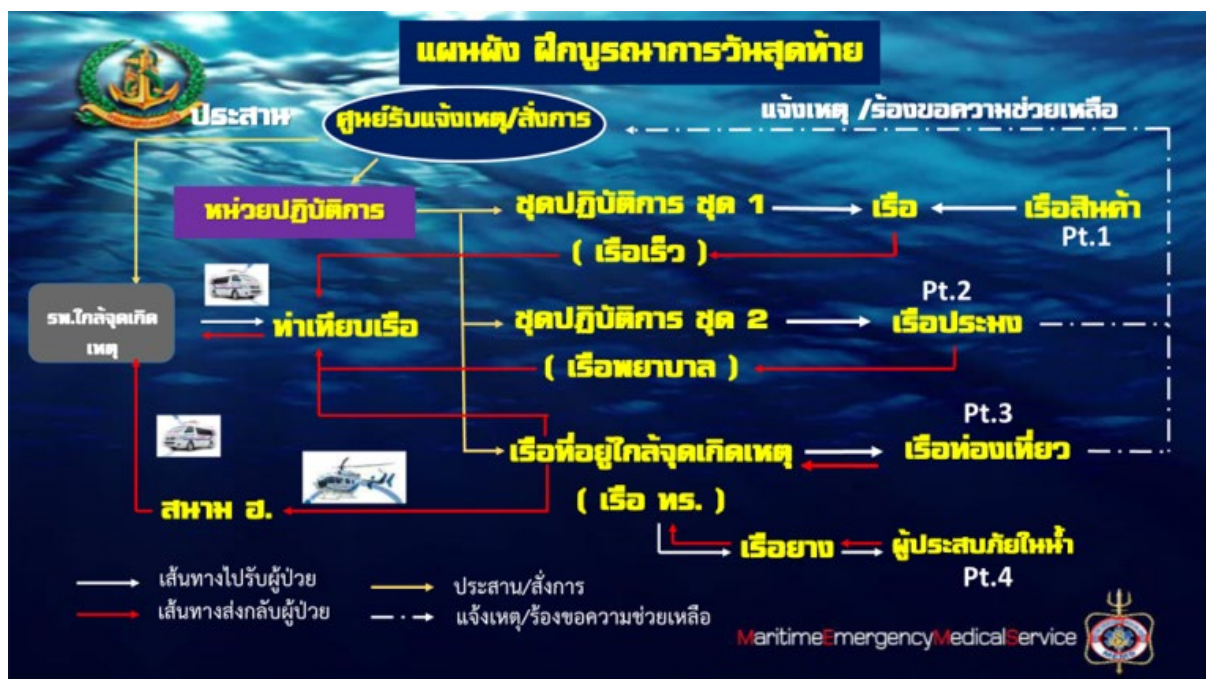
- 9) รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า กรมแพทย์ทหารเรือ
- 10) รพ.สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กรมแพทย์ทหารเรือ

ระยะที่ 3 การออกปฏิบัติการของหน่วยการแพทย์ฉุกเฉิน (Responsive) หน่วยปฏิบัติการฉุกเฉินโดยทั่วไปจะแบ่งเป็น 4 ระดับคือ 1) หน่วยปฏิบัติการฉุกเฉินระดับสูง (advanced life support) 2) หน่วยปฏิบัติการฉุกเฉินระดับกลาง (Intermediate life Support) 3) หน่วยปฏิบัติการฉุกเฉินระดับต้น (basic life support) และ 4) หน่วยปฏิบัติการฉุกเฉินเบื้องต้น (first responder) โดยทุกหน่วยจะต้องมีความพร้อมเสมอที่จะออกปฏิบัติการตามคำสั่งและจะต้องมีมาตรฐานกำหนดระยะเวลาในการออกตัวและระยะเวลาเดินทาง โดยศูนย์รับแจ้งเหตุจะต้องคัดแยกระดับความรุนแรงหรือความต้องการของเหตุ และสั่งการให้หน่วยปฏิบัติการที่เหมาะสมออกปฏิบัติการ

ระยะที่ 4 การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ (On scene care) หน่วยปฏิบัติการฉุกเฉินจะประเมินสภาพแวดล้อมและจัดการความปลอดภัยสำหรับตนและทีมผู้ปฏิบัติงาน จากนั้นเข้าประเมินสภาพผู้เจ็บป่วยฉุกเฉิน เพื่อให้การดูแลรักษาตามความเหมาะสมและให้การรักษาพยาบาลฉุกเฉินตามที่ได้รับมอบหมายจากแพทย์ควบคุมระบบ โดยมีหลักในการดูแลรักษาว่าจะไม่เสียเวลา ณ จุดเกิดเหตุนานมากจนเป็นผลเสียต่อผู้ป่วย กล่าวคือเป็นผู้ป่วยบาดเจ็บจากอุบัติเหตุจะเน้นความรวดเร็วในการนำส่งมากกว่าผู้ป่วยฉุกเฉินทางอายุรกรรม

ระยะที่ 5 การลำเลียงขนย้ายและการดูแลระหว่างนำส่ง (Care in transit) หลักที่สำคัญยิ่งในการลำเลียงขนย้ายผู้เจ็บป่วยฉุกเฉินคือ การไม่ทำให้เกิดการบาดเจ็บซ้ำเติมต่อผู้เจ็บป่วย ผู้ลำเลียงขนย้ายจะต้องผ่านการฝึกอบรมเทคนิควิธีมาเป็นอย่างดี ในขณะที่ขนย้ายจะต้องมีการประเมินสภาพผู้เจ็บป่วยเป็นระยะ ๆ ปฏิบัติการบางอย่างอาจกระทำบนรถในขณะกำลังลำเลียงนำส่งได้เช่น การให้สารน้ำ การตามส่วนที่มีความสำคัญลำดับรองลงมา เป็นต้น

ระยะที่ 6 การนำส่งสถานพยาบาล (Transfer to Definitive care) การนำส่งผู้เจ็บป่วยไปยังสถานที่ใดเป็นการชี้ชะตาชีวิตและมีผลต่อผู้เจ็บป่วยได้เป็นอย่างมาก การนำส่งจะต้องใช้ดุลยพินิจว่าโรงพยาบาลที่จะนำส่งสามารถรักษาผู้เจ็บป่วยฉุกเฉินรายนั้น ๆ ได้เหมาะสมหรือไม่นั้น ต้องคำนึงถึงเวลาที่เสียไปกับความสามารถที่ไม่ถึงและความไม่พร้อมของสถานพยาบาลนั้น ๆ จนทำให้เกิดการเสียชีวิต พิการหรือปัญหาในการรักษาพยาบาลอย่างไม่ควรจะเกิดขึ้น ซึ่งในส่วนของกองทัพอากาศ มี รพ.สมเด็จพระปิ่นเกล้า กรมแพทย์ทหารเรือ และรพ.สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ กรมแพทย์ทหารเรือ ที่พร้อมรับผู้ป่วยที่มีภาวะฉุกเฉินทางทะเล ทั้งแพทย์เวชศาสตร์ทางทะเล พยาบาล และอุปกรณ์เครื่องมือ ที่มีศักยภาพสูงสุด

แผนภาพที่ 3 การจัดการองค์ความรู้ กรมแพทย์ทหารเรือประจำปี 2565 เรื่อง ปฏิบัติการฉุกเฉิน การแพทย์ทางน้ำและทะเล
 หมายเหตุ. จาก <https://nms.nmd.go.th -mems/>

สรุป

การปฏิบัติการฉุกเฉิน การแพทย์ทางน้ำและทะเล เป็นการปฏิบัติการกิจที่ตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development Goal หรือ SDGs) เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages) มีเป้าหมายย่อย 3.d เสริมขีดความสามารถของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศกำลังพัฒนา ในด้านการแจ้งเตือนล่วงหน้า การลดความเสี่ยง และการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านสุขภาพทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ครอบคลุมประเด็นด้านสุขภาพ ในการเตรียมความพร้อมระบบบริหารการแพทย์ฉุกเฉิน ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่ให้ความสำคัญในการดูแลผู้ป่วยในภาวะฉุกเฉิน ซึ่งกองทัพเรือ เป็นหน่วยสำคัญหนึ่งในการร่วมการปฏิบัติการแพทย์ฉุกเฉินทางทะเล และมีการเตรียมความพร้อมการฝึกในสถานการณ์ฉุกเฉินเสมือนจริงอย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมรับในสถานการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นจริง โดยเน้นหลักการปฏิบัติ 6 ระยะ ระยะที่ 1 การพบเหตุเจ็บป่วยฉุกเฉินหรือผู้ประสบภัย (Detection) ระยะที่ 2 การแจ้งเหตุขอความช่วยเหลือ (Reporting) ระยะที่ 3 การออกปฏิบัติการของหน่วยการแพทย์ฉุกเฉิน (Responsive) ระยะที่ 4 การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุ (On scene care) ระยะที่ 5 การลำเลียงขนย้ายและการดูแลระหว่างนำส่ง (Care in transit) ระยะที่ 6 การนำส่งสถานพยาบาล (Transfer to Definitive care) โดยเน้นถึงความพร้อมของกำลังพลที่มุ่งมั่นปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถด้วยความรัก ความสามัคคี ภายใต้การมีสติ รู้ตัว มีปัญญา รู้คิด โดยไม่ทิ้งผู้ใดไว้ข้างหลัง เพื่อประชาชน และประเทศชาติอย่างเต็มกำลังความสามารถ “ทะเล คือถิ่นของเรา”

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2564). แผนปฏิบัติการด้านสุขภาพโลก พ.ศ.2564 – 2570.
https://ghd.moph.go.th/wp-content/uploads/2022/04/GHplanThai_ebook_Final.pdf.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). ภายใต้อำนาจปฏิบัติการด้านสุขภาพโลก พ.ศ.2564 – 2570.
<https://ghd.moph.go.th/wp-content/uploads/2022/04/GH-Work-Plan-year-2022.pdf>.
- กองทัพเรือ. (2556). เอกสารอ้างอิงกองทัพเรือด้านการแพทย์ อทร.9301.
- กรมแพทยทหารเรือ. (2565). ปฏิบัติการฉุกเฉิน การแพทย์ทางน้ำและทะเล. <https://nms.nmd.go.th - mems/>
- ประสิทธิ์ วุฒิสุทธิเมธาวิ. (2566). ระบบการจัดการภาวะฉุกเฉินทางทะเล. เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ. (2557). คู่มือแนวทางการปฏิบัติการฉุกเฉินทางน้ำและทะเล. กรุงเทพฯ: อัลทีเมท พรินต์ติ้ง.
- อรรถัย วลีวงศ์. (2021). SDG Updates | “Good Health and Well-being: เมื่อนิยามของสุขภาพดี” ไม่ได้หยุดอยู่แค่ร่างกายแข็งแรง. <https://www.hfocus.org/content/2015/10/11016>
- Doctrine for health Service Support in Joint Operations Joint Publication 4 – 20 July 2001.
- SDG Move. (2017). เป้าหมาย (Goals) ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs): ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเป้าหมาย 5P.
<https://www.sdgmove.com/2017/06/01/goals/>
- SDG Move. (2023). Goal 3: Good Health and Well-being.
<https://www.sdgmove.com/2016/10/06/goal-3-good-health-and-well-being/>
- World Health Organization. (2021). World Health Statistics report 2021 monitoring health for the SDGs, sustainable development goals. WHO